

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Hrabani Mavri Archiepiscopi Mogvntinensis Opvscvla Dvo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

STEFANI BALTHAZAR TVTELENSIS

Præfatus lector canendi obustis queribus optatus.

Dico tempore Imperatoris etc. de curia pontificali ex scriptis
statuta, in quibus expressè articulo instituta de parochiis de Chorep
copis, occurrunt ubi etiam de Mauri Archiepiscopi inquit, sed etiam
nonnullis Archiepiscopis, illis, ut plerumque, seu episcopi de Doro
nonnullis Archiepiscopis de eodem articulo subter textu etc.

quibusdam ubi nonnullis Archiepiscopis subter textu etc. de parochiis
statuta, in quibus expressè articulo instituta de parochiis de Chorep
copis, occurrunt ubi etiam de Mauri Archiepiscopi inquit, sed etiam
nonnullis Archiepiscopis, illis, ut plerumque, seu episcopi de Doro
nonnullis Archiepiscopis de eodem articulo subter textu etc.

HRABANI MAURI
ARCHIEPISCOPI
MOGVNTINENSIS
OPVSCVLA DVO.

I. De Chorepiscopis.

II. De reverentia filiorum erga patres &
subditorum erga Reges.

*Nunc primùm prodeunt ex veteri codice MS.
Bibliotheca Regia.*

HRABANI MAURI
ARCHIEPISCOPI
MOGUNTINENSIS
OPUSCULA DVO.

I. De Choropiscopis.

II. De reverentia filiorum eius pares &
subditorum eius Reges.

Non prima produnt ex curis codicis MS.
Bibliotheca Regia.

STEPHANI BALVZII TVTELENSIS
Præfatio ad lectorem de duobus sequentibus opusculis.

UO tempore Dissertationes istæ de concordia sacerdotij & imperij recu-
duntur, in quibus copiosa & accurata instituta disputatio est de Chorepif-
copis, occurrit mihi Hrabanus Mauri Abbatis tum Fuldenfis, sed Mogun-
tinenfis dein Archiepiscopi, libellus, ut ipse vocat, seu epistola ad Drogo-
nem Episcopum Metensem de eodem argumento in codice veneranda anti-
quitatis quem mihi pro sua humanitate & amicitia nostra subministravit vir clarissimus
Petrus Carcavius Bibliothecæ regie Præfectus. Excitata erat seculo illo gravis & in-
gens inter Gallos nostros controversia de Chorepiscopis, utrumne in Episcoporum gradu,
an verò in Presbyterorum tantum ordine collocandi essent, liceretne porro illis Presby-
teros & sequentium ordinum Clericos ordinare, Chrisma conficere, pueros consignare
seu confirmare, Ecclesias & altaria consecrare, benedictiones sanctimonialium perage-
re, ac benedictionem populo dare in Missis publicis. Hæc enim non licere Chorepiscopis
plerique contendebant, non solum è Clero, sed etiam ex laicis, irritaque esse quæcunque
ab illis circa ista præsumerentur. Divisis itaque ob istam contentionem animis, Karolus
Magnus sapientissimus Princeps, ac divini humanique juris callentissimus, cum intel-
ligeret & consuetudine veteri & synodica constitutione introductum esse ut ad apostoli-
cam sedem referretur de majoribus causis, id est, de quæstionibus arduis & difficilibus
quæ in provinciis definiri non possent, suo & Ecclesiæ Gallicanæ nomine legatum super
ea re misit ad Leonem Pontificem Romanum istius nominis tertium, ut ejus responsis edo-
ctus, gravissima concertationi finem imponeret. Is legatus fuit Arno Luvavensis sive
Salzburgenfis Archiepiscopus, vir magni per eas tempestates nominis, & qui præci-
pua apud Principem gratia flagrabat. Respondit Leo per Arnonem minimè ambigam
esse quæstionem, multis quippe illam canonibus Conciliorum decretisque Pontificum Ro-
manorum fuisse definitam, irrita esse quæcunque de episcopali ministerio Chorepiscopi
præsumperant, ipsos verò in exilium pellendos. Hoc Leonis responsum promptis animis am-
plexi sunt Episcopi Gallicani in Concilio Ratisbonensi, ea tamen moderatione servata,
ut remissa exilij pena, Chorepiscopis liceret agere in ordine Presbyterorum. Verùm ne-
que sic finita est illa contentio, quamplurimis videlicet Episcopis Chorepiscoporum cau-
sæ faventibus pro sua quiete & voluptatibus, ut acriter conqueritur Hincmarus,
eamque ob causam ea Chorepiscopus in suis diæcesibus agere permittentibus quæ solis
Episcopis conveniunt in nimirum ut dum ipsi venationi, aucupationi, piscationi, & ce-
teris seculi oblectamentis operam dabant, quod agi solitum à plerisque seculi illius Epis-
copis testatur Agobardus, Chorepiscopi vicem eorum in omni ministerio episcopali sup-
plerent, & omnino ipsos fasce levarent episcopali, ita ut de Pontificis tenore summi illi
insignia sumerent, isti laborem, ut Apollinaris Sidonij verbis utamur. Itaque passim
post Karoli Magni tempora videmus adhuc Chorepiscopos variis in locis fuisse retentos,
fatis quodam legum ac canonum ut negligantur etiam ab iis ipsis quorum ævo & quorum
causa fuere conditi, ut multis exemplis probari posset. Fatendum tamen est plurimos
Episcopos observasse constitutiones quæ regnante Karolo late fuerant adversus Chorepif-
copos, quos in ordinem Presbyterorum redigebant. Vnde factum est, ut hoc quoque
obiter dicam, ut cum Ado Viennensis in Chronico suo loqueretur de Salviano Pres-
bytero Massiliensi de quæ libro ejus ad Claudianum, quem vulgata Gennadij editiones
vocant Episcopum Viennensem, cum dicere debuissent Chorepiscopum, de eo inquam
agens Ado, Claudianum illum non Chorepiscopum, ut antea assolebat, sed Presbyte-
rum juxta modum loquendi seculo illo in pluribus locis usurpatum vocavit. Scriptit,

inquit, ad Claudianum Presbyterum Viennensem librum unum expositionis extremæ partis in Ecclesiastem. Inde etiam factum ut in peruetusto codice MS. Bibliothecæ regie, qui fuit clarissimi viri Claudij Puteani, apud Gennadium Claudianus ille hoc loco neque Episcopus dicatur, ut in vulgatis editionibus & in reliquis codicibus MSS. quos multos mihi videre contigit, neque item Chorepiscopus, sed Presbyter. Quod evincit necessariam esse emendationem quam illustrissimus Archiepiscopus huic Gennadij loco adhibet in libro tertio de concordia, ubi asserit legendum esse Chorepiscopum, non verò Episcopum.

Hunc Chorepiscoporum contemptum ægrè ferens Hrabanus, illorum causam suscepit defendendam in opusculo ea de re scripto, quod nunc primum vulgamus, redarguens asperioribus verbis illorum Episcoporum superbiam, tanquam inviderent Chorepiscopis, omnemque ecclesiasticum honorem in se trahere studerent. id quod procul esse ait ab humilitate quam Christus docuit discipulos suos, & quam Apostoli exemplo suo commendaverunt. Itaque auctoritate Ancyrani Concilij & Antiocheni probat licere Chorepiscopis cum consensu sive præcepto propriorum Episcoporum ea agere quæ solis Episcopis convenire pronuntiat Hincmarus, nimirum ordinationes Presbyterorum & Diaconorum & cetera de quibus supra diximus; insuper habito Synodi Gallicanæ judicio & responso Leonis, tanquam contrariis antiquæ discipline ecclesiasticæ, adeoque ne regularum quidem nomine dignis. Vnde & audacter ait eorum sententiam qui Chorepiscopos ad Presbyterorum officia demittebant esse contrariam antiquis moribus & novis; antiquis moribus, quoniam antiquitus mos erat ut illi vicem Episcoporum supplerent in omni ministerio ecclesiastico; novis verò, quia etiam extremis Ludovici Pij temporibus, cum hæc scriberet Hrabanus, Chorepiscopis omnia Episcoporum officia incumbebant in multis regionibus. Neque enim existimandum est Hrabano, qui discipulus Alcuini fuit, ignotam fuisse contentionem qua de ea re fuit ævo Karoli; adeoque cum Episcoporum illorum superbiam taxat, intelligere debemus ipsum prudenter dissimulasse eam historiam, ut rem integram ad consuetudinem referret, qua in plerisque locum supplet legum ac canonum, immo per sepe leges & canones abrogat propria auctoritate, quemadmodum in plerisque disciplina capitibus contigit sub imperio Ludovici Pij.

In eodem codice regio extat aliud ejusdem Hrabani opusculum de reverentia filiorum erga patres & subditorum erga Reges, scriptum occasione infandi belli quod à Lothario fratribusque ejus susceptum est anno DCCCXXXIII. adversus Ludovicum Primum quem eò usque adflixit illa calamitas, ut cum generalem de peccatis suis confessionem per vim edidisset in prædatoria Synodo Compendiensi, Episcoporum judicio penitentia publica addictus & omnibus imperialibus ornamentis exutus, Lotharij deinde jussu in custodiam traditus sit. Adversus hoc facinus merito insurgit Hrabanus, atque illos qui se peccatores generaliter fatentur, & tamen ab aliis manifestè argui non possunt, neque damnandos esse neque judicandos pronuntiat. Tum probat non decere filios, cum heredes futuri decernuntur, parentes suos de honoribus suis ac possessionibus perturbare; sed expectandum esse patris obitum, ut filij possint succedere. Quod adversus tres Ludovici filios, sed præcipuè adversus Lotharium dictum esse nullus est dubitandi locus. In fine tamen Hrabanus Ludovicum hortatur ad clementiam, & ut filium penitentem recipiat, nimirum Ludovicum Regem Germania, quem serò penitebat pessimi facinoris, adeo ut eo tempore quo pater in custodia atinebatur, legatos in Aquitaniam miserit ad Pippinum fratrem, oratum ut se adjuvaret ad vindicandum patrem in libertatem, ut scriptum est in vita Ludovici Pij & in annalibus Bertinianis.

Hæc igitur Hrabani opuscula, nusquam antehac edita, placuit in publicum emittere in secunda hac istarum Dissertationum editione, ut ex iis illustrari possint quæ de Chorepiscopis & de dissidio illo Ludovici Pij ac filiorum ejus edisserit illustrissimus Archiepiscopus. His tu fructu, lector, & vale.

HRABANI MAVRI

LIBER

DE CHOREPISCOPIIS

& dignitate atque officio eorum.

Ad Drogonem Episcopum Metensem.

DRUGONI summo Pontifici Hrabanus famulus Christi salutem. Postquam per nos transeuntes abistis, cogitavi mecum de hoc quod mihi presentialiter retulistis, qualiter quidam ex * occidentalibus Episcopis fenserint de Chorepiscoporum ordine, & quod quidam eorum reordinaret illos qui temporibus antecessorum suorum ab Chorepiscopis ordinati sunt Presbyteros atque Diaconos necnon & Ecclesias ab eis similiter consecratas, prophans omnem sanctificationem pristinam quasi non legitimam, quam tamen cum consensu atque præcepto Episcoporum suorum ipsi Chorepiscopi perpetraverunt. Vnde & schismata in Ecclesia Dei oriuntur, cum retores populi Dei in doctrina sua ab invicem discrepant; alij dicentes licere Chorepiscopis cum consensu atque præcepto majorum suorum, hoc est, Præsulum civitatum sub quibus ipsi degunt, manus baptizatis imponere ut accipiant Spiritum sanctum, Presbyterosque atque Diaconos necnon & ceteros gradus Ecclesiæ ordinare; alij verò affirmantes nullo modo eis hoc ministerium competere, sed tantum illis Episcopis qui urbibus præfunt. Ex quo videlicet excitantur sectæ, invidia, ira, rixæ, æmulationes, dissensiones, contentiones; per quæ multi de populo videntes magistrorum dissensionem, non mediocriter scandalizantur. Non enim huiusmodi litigatores illam concordiam apostolicam sequuntur de qua Philippenses Paulus obsecrat dicens: *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, ut idem sapientis, eandem caritatem habentes, unanimes, idipsam sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli con-*

siderantes, sed ea quæ aliorum sunt. Vnde & ipse volens juniores suos auditoribus commendare, & non dispectos sed acceptabiles reddere, Corinthios per epistolam suam admonet dicens: Rogo ergo vos, fratres, imitatores mei estote. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus carissimus & fidelis in Domino, qui vos commonefaciat vias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut ubique & in omni Ecclesia doceo. Et rursum: Si autem, inquit, venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos. Opus enim Domini operatur, sicut & ego. Ne quis ergo illum spernat, deducite illum in pace, ut veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. Philippensibus quoque de eodem Timotheo ita scripsit dicens: Neminem enim habeo tam unanimum, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quæ sua sunt querunt, non quæ sunt Iesu Christi. Experimentum autem ejus cognoscite, quoniam sicut patri filius mecum servavit in evangelio. Nam & præceptum humilitatis ut daret, ab ipsa Veritate sumpsit, quæ in evangelio discipulos de primatu contententes instruxit, dicens: Reges gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui major est in vobis, fiat sicut junior, & qui præcessor est, sicut ministrator. Et suo exemplo eos confirmans sequitur dicens: Ego autem in medio vestri sum sicut qui ministrat. Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare & dare animam suam redemptionem pro multis.

Habebant enim ipsi Apostoli adjuutores in prædicatione evangelij Christi, qui etiam ordinationes fecerunt ex præceptis eorum. Vnde legitur in codice quem Damasus Papa de Episcopis Romanæ Ecclesiæ petente Hieronymo Presbytero conscripsit, quod Linus & Cletus ex præcepto beati Petri ordinationes Presbyterorum fecerint; cum tamen post passionem Petri, non illi, sed Clemens in honorem cathedræ successerit,

N n iij

* Occidentalium tunc Hrabanus intelligit eos Episcopos qui inter Romanos & Alpes, Pyrenæos montes, Oceanum, & mare mediterraneum constituti sunt. Hinc enim impetum patrem, addita enim Carthago, Hieronimus occidentalem tunc vocat.

Philipp. 1.

1. Cor. 4.

1. Cor. 16.

Philipp. 2.

Luc. 22.

111d.

Matth. 10.

ipso eidem tradente principe Apostolorum, sicut epistola ejusdem Clementis scripta ex mandato Petri ad Iacobum fratrem Domini restatur. Hinc reor quod usus Chorepiscoporum primum originem sumpserit, & hæcenus in Ecclesia catholica retineatur, ut ipsi Chorepiscopi à propriis Episcopis suis ordinati, juxta præceptum eorum Diaconos & Presbyteros ac ceteros gradus ordinent, atq; reliqua officia sacerdotalis officij pergant. Vnde miror quomodo isti qui hanc contentionem movent, ordinem Chorepiscoporum tantum dispiciant ut penè eis nihil amplius dignitate Presbyterorum tribuant, cum hoc nec novorum nec antiquorum nec etiam ipsis Apostolorum dogmatibus consuetudinibusque conveniat, sed in sensu simul ac dogmate dissentiat. Claret enim hoc, quod in his non ratio & humilitas, sed invidia atque superbia dominantur, ita ut dispectis cooperantibus suis, ipsi soli potentes ac sanctificatione pollentes videri appetant, & hoc quod sancti patres propter concordiam & unionem singulis dignitatibus conscripserunt, ipsi magis damnationem noxiam quam discretam dispositionem esse putent.

Præcipiunt enim sacri canones qualiter unusquisque ordo mensuram suam custodiat à minimo usque ad maximum, & minor gradus majori semper subditus fiat, ita ut Diaconi absque Episcopo vel Presbytero baptizare non præsumant, nisi prædictis fortassis officiis longius constitutis, necessitas extrema compellat, & ut gratiam sacræ communionis post Presbyteros accipiant, aut Episcopo aut Presbytero porrigente, sed nec sedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat, nec etiam coram Presbytero sedere audeant, sed jussione Presbyteri sedeant. Similiter quoque mandant ut Diaconis honor exhibeatur ab obsequentibus, id est, Subdiaconis & omnibus Clericis. De Presbyteris verò in Decretis Gelasij Papæ ita scriptum est: *Nec minus etiam Presbyteros contra suum modum tendere prohibemus, nec episcopali fastigio debita sibi met audacter assumere, nec consuecendi chrismatibus, non consuecendi pontificali adhibende sibi met arripere facultatem; non presente quolibet antistite, nisi fortasse jubeatur, vel orationis vel actionis sacræ suppetere sibi præsumat esse licentiam; neque sub ejus aspectu, nisi jubeatur, aut sedere præsumat, aut venerabilia tractare mysteria; nec sibi meminerit illa ratione concedi sine summo Pontifice Subdiaconum vel Acolythum jus habere faciendi; nec prorsus dubitet, si quicquam ad episcopale ministerium specialiter pertinens suo motu putaverit exsequendum, continuo se presbyterij dignita-*

*Decretis Gelasij
cap. 6.*

te & sacra communione privari.

De Chorepiscopis autem in Ancyrano Concilio ita scriptum est: *Chorepiscopi non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, sed nec Presbyteros civitatis, sine præcepto Episcopi vel litteris in unaquaque parrochia.* Adtende quod non dicit Chorepiscopis non licere penitus Diaconos aut Presbyteros ordinare, sed non aliter licere nisi ex præcepto Episcopi sui vel litteris in unaquaque parrochia.

Item in Antiocheno Concilio sic legitur: *Qui in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sancta synodo placuit ut modum proprium recognoscant, & gubernent subjectas sibi Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint, Ordinent etiam Lectores & Subdiaconos atque Exorcistas. Quibus promotiones ista sufficiant. Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione est subjectus.*

Cum autem Chorepiscopos manus impositionem Episcoporum percipere dicit, & quod sicut Episcopi consecrati sint, cur cum consensu Episcoporum quibus subjecti sunt, consecrationes sacrorum ordinum eis facere non licet, & cum chrismate sacro fideles consignare? Vanum est enim quemquam consecrationem episcopalem habere, si ministerium Episcopi ei non licet agere. Ad quid ergo invocatur Spiritus sanctus ab Episcopo ordinatore, ut sanctificationem personæ ordinandæ tribuat, si ipse invocator & ordinator post consecrationem quam rite peregit, mox reprehenderit? Numquid Deum irideri, cujus donum poscit, cum postea ipsud donum spreverit? Numquid hæc calumnia, qua Domini sanctificationem inludit, ad ipsum auctorem sanctificationis pertingit? Planum est ergo quod in Spiritu sancto per Verbum Dei omnis sanctificatio adimpletur. Et quare non pertimescit blasphemare & derogare Spiritus sancti potentia, cum scriptum sit: *Qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro.* Vnde Petrus Apostolus, in actibus Apostolorum, cum Cornelium centurionem & eos qui secum erant videret accepisse gratiam Spiritus sancti, Iudæos contra se altercantes pro eo quod ad gentes introiret & manducaret cum illis, tali responso refutat, dicens: *Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus sicut & nobis qui credidimus in Dominum Iesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere Deum? His auditis, tacuerunt, & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo gentibus Deus penitentiam ad vitam dedit.*

Concil. Ancy.

Concil. Antioch.

Matth. 23.

Act. 10.

Quem ergo Deus dono Spiritus sui honorat, non est rectum ut ab hominibus dehonoretur; nec debet quisquam pro calumnia deputare quod divina dispositione constat ordinatum esse. Quæ enim à Deo sunt, ordinati sunt. Proinde nec inferioribus Episcopis dignitas proprii gradus tollitur, cum Metropolitanò totius provinciæ cura delegatur. Nam sine eo in provincia Episcopum ordinare, nec generale Concilium convocare, nec quicquam aliud ceteris Episcopis licet in provincia agere, nisi quantum constat ad singulorum parrochias & episcopatus pertinere. Si enim in Episcoporum ordine Chorepiscopos non liceret habere, nullatenus inter trecentos decem & octo patres qui in Nicæno Conciliò adfuerunt adnumerarentur, in quorum catalogo amplius quàm duodecim Chorepiscopi inserti sunt; ubi nullus Presbyterorum vel Diaconorum in numero præfinito patrum, sed solummodo Metropolitanì & Episcopi atque Chorepiscopi nominatim recensiti inveniuntur.

Ad quid enim Episcopus cujuslibet civitatis Chorepiscopum sibi vult ac decernit ordinare, si ipsam ordinationem suam nullam efficaciam arbitratur habere? Dicit enim Apostolus: *Beatus qui non judicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est; quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.* Hanc quidem sententiam non ad ciborum solummodo qualitatem & differentiam discernendam, sed ad omnem ambiguitatem & duplicitatem tollendam prolaram esse intellegimus; ut non sicut parvuli fluctuantes in omni vento doctrinæ, sed sani & stabiles in fide, & firmi in apostolica doctrina. Vir enim duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Et qui hæsitat, similis est fluctui maris qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino. Ait enim ipsa Veritas in evangelio: *Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, credite quia accipietis & veniet vobis.* Omnia enim possibilis sunt credenti. Quia fides vera rectè credentem salvat, & justus in fide sua vivit, illa videlicet quæ per dilectionem operatur.

Hoc enim sanctorum patrum prudentia posteris suis prævidit, & sacra canonum auctoritas instituit, ut dissensio & schismata in Ecclesia Dei non fierent, sed magis unitas & concordia pacis inibi prævaleret, & ideo cuique ordini juxta mensuram suam officium delegavit, ut per studium humilitatis & dilectionis pax Christiana & concordia in populo Dei perseveraret. De quo & ipsa

Veritas, discipulos suos ad imitationem sui provocans, ait: *Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve est.* Hoc jugum per caritatem fideles sociat, non per contentionem dissipat; hocque onus non opprimit se portantem per ponderis gravitudinem, sed magis sublevat ac sustentat per solatij conlationem.

Nihil ergo juvat reprehensores hos & vaniloquos magistros quod ad defensionem erroris sui illud de actibus Apostolorum sumere nituntur, quod Petrus & Iohannes missi sint ab Apostolis de Hierosolymis in Samariam ut imponerent manus illis qui à Philippo baptizabantur, quatinus acciperent Spiritum sanctum; quoniam aliter hoc fieri non decebat quàm ut Apostoli impleverent & perficerent ea quæ à ministro eorum bene cæpta fuerant. Non enim Philippus hic unus de duodecim, sed unus de septem Diaconibus erat, qui ab Apostolis paulò antè ordinati sunt, qui & in catalogo septem Levitarum primus post Stephanum ante alios adnumeratus est. Vnde post Stephanum necem, statim ad Philippi actus explicandos scriptor historiæ videtur transire, ita dicens: *Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Hierosolymis; & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super illum. Saulus verò devastabat Ecclesiam, per domos intrans; & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei. Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, predicabat illis Christum. Intendebant autem turbe his quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat. Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici & claudii curati sunt. Factum est autem magnum gaudium in illa civitate. Et non multò post: Cum autem, inquit, audissent Apostoli qui erant Hierosolymis quia recepit Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Iohannem. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quempiam illorum supervenerat; sed baptizati tantum erant in nomine Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Idem etiam Philippus baptizavit eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, sicut consequenter narratur. Et post discessum ejus pertransiens, evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream. De quo Lucas alibi mentionem facit,*

Ier. 11.

Eph. 4.

Iac. 1.

Mart. 11.

Ier. 1.

cum transitum Pauli ad Hierusalem enumerasset, ita dicens: *Alia autem die profecti, venimus Cesaream; & intrantes domum Philippi Evangeliste, qui erat unus de septem, mansimus apud eum. Huic autem erant filie quatuor prophetantes.*

Vnde apparet quod iste Philippus non fuit Episcopus, neque Chorepiscopus, sed tantum Diaconus & Evangelista. Si enim Chorepiscopus esset, nequaquam scriptor historiae hoc tacuisset. Necdum enim Apostoli ab invicem discesserant, ut in singulis provinciis sive civitatibus Episcopos aut Chorepiscopos ordinarent, sed in Hierosolymis tantum manentes predicabant verbum Dei, donec Spiritus sancti dispositione cogente, ad predicandum gentibus per orbem directi sunt; sicque omnis ordo ecclesiasticus in singulis locis juxta eorum dispensationem distributus, haecenus in Ecclesia catholica servatur. Et sicut una fides, unum baptisma, una religio, à Christianis in toto orbe tenetur; ita unius ejusdemque Spiritus sancti distributione pax & concordia in electis Dei ubique firmiter corroboratur, omnisque discordia procul pellitur; quoniam, juxta Apostolum, quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei; qui autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Vnde idem doctor gentium nos admonet, dicens: *Obsecro itaque vos ego vincit in Domino ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.*

Convenit autem quibusque fidelibus & membris corporis Christi ut honore se invicem praeveniant, alterutrum se sufferant; ne, contra Apostolum, efficiantur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes; sed magis unanimes omnes sint, in oratione compatiens, fraternitatis amatores, misericordes, humiles, & nihil agant per contentionem; quia non est dissensionis Deus, sed pacis. Haec enim tantummodo nobis contendendi regula ex praecepto dominico conceditur, ut contendamus per angustam portam intrare, & arctam viam incedere quae ducit ad vitam, non latam & spatiosam quae ducit ad mortem. Si enim bonae devotionis & mansuetudinis indicia per humilitatis atque obedientiae praebemus officia, veri imitatores Dei effecti, Christi Domini sequimur exempla: qui, cum adhuc peccatores essemus, pro impiis servis mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivifica-

tos autem spiritu; qui destruxit quidem mortem, inluminavit autem vitam & incorruptionem per evangelium. Excelsus inter angelos, humilis inter homines ministrare voluit, non ministrari. Vnde in caena mystica discipulorum pedes lavit, & linteo quo erat praecinctus terxit, peccatores in convivium recepit, & cum publicanis & peccatoribus manducavit, peccatricem mulierem ad se accedere permisit, & lavare lacrymis ac tergere capillis pedes suos consensit, nihil veritus Pharisaeorum superstitionem reprehensionem. Propter quod injustis quereimoniis eorum ita respondit, dicens: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et item: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Et alibi: *Filius, inquit, hominis venit salvare quod perierat.* Et rursum: *Non enim venit filius hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.*

At contra, si despectis ceteris fratribus nostris atque conservis in sublime volumus extolli, ac soli potentes & gloriosi cupimus ab hominibus videri, sine dubio illius imitatur jaectantiam qui despectis ceteris sacris angelorum turmis, ad similitudinem Dei non per humilitatem sed per jaectantiam voluit sublimari, cum dixit: *Ascendam in caelum super altitudinem nubium, & ponam thronum meum ad aquilonem, & ero similis Altissimo.* Vnde meritò de sublimitate angelica projectus in inferni tartarum, draco perfidus traxit secum tertiam partem syderum: ubi & nos, si ejus sequimur vacordiam, propter mentis nostrae superbiam à sanctorum societate expulsi, pœnas gehennae cum illo lueamus æternas.

Quomodo autem tam praelatis quam etiam subditis agendum sit, Ecclesiae pastor Petrus in epistola sua ostendendo commonet, dicens: *Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro consenior & testis Christi passionum, qui & ejus quae in futuro revelanda est gloria communicator, pacite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte sed spontaneè secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregi ex animo; ut cum appaverit princeps pastorum, percipiatis immarcescibilem gloriae coronam. Similiter adulescentes, subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate; quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Quapropter necessarium mihi videtur ut omnes humiliemus nos sub potenti manu Dei, quatinus ipse nos exaltet in tempore visitationis; & quisquis in majore dignitate ex electione divina se positum agnoscit, commilitones suos ac comministros omni honore

Act. 11.

Ephes. 4.

Matth. 7.

1. Pet. 3.

Luk. 7.

Matth. 3.

Matth. 11.

Job. 1.

1. Pet. 1.

1. Pet. 5.

1. Pet. 5.

honore dignos arbitretur, & ex mutua dilectione locum eis præbeat proficiendi ac bene operandi: quia venient dies quando non honoris dignitates, sed bonorum operum à nobis requirentur actiones. Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis. Et tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Omnes simul stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Qui autem inferioris gradus est, non majora & quæ ad se non pertinent per elationem appetens tentet, sed contentus sit officio quod sibi divina ordinatio voluit conferre; & ita rite credendo, ac rectè docendo, benèque operando, quotidie in Domino proficiat, ut ministerij sui bonum præmium consequatur. Qui enim bene ministraverit, gradum sibi bonum acquirit. Vnde ipsa Veritas ait: *Qui mihi ministrat, me sequatur; & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus qui est in celis. Et alibi: Volo, inquit, Pater, ut ubi sum ego, ibi sit & minister meus.*

Grandis honor est Christi ministrum esse. Vnde & grande præmium bene ministrantem sequitur, ita ut cum Christo & sanctis angelis ejus in cœlesti beatitudine sine fine lætetur. Atque ideo non convenit servis Christi contendere de sublimitate honoris, sed magis certare de utilitate sanæ prædicationis & assiduitate bonæ operationis; ut populus Christi audiat ex ore eorum verbum rectæ fidei, & videat in actibus eorum bonum exemplum per humilitatis indicium; quia, juxta Veritatis sententiam, omnis qui se exaltaverit humiliabitur, & qui se humiliaverit exaltabitur.

Qui enim gradum honoris in Ecclesia Christi acceperunt, quomodo vivere & quid agere debeant, audiant ipsum Dominum ostendentem atque præcipientem. *Sint, inquit, lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes; & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis: ut cum venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei. Et quale eis præmium taliter facientes in futuro sequatur, mox subjungit, dicens: Beati servi illi, quos, cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et paulò post: Quis putas est, inquit, fidelis dispensator & prudens quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit dominus suus, invenerit ita facientem. Verè dico vobis quia super omnia quæ possidet constituet illum. Non enim piger & he-*

betibus doctoribus & de primatu hujus mundi atque divitiis certantibus tale præmium promittitur, sed bene laborantibus, & dignè Deo servientibus. Non est enim æquum ut conlatio sacri ordinis servis Christi fiat causa elationis & terrenæ voluptatis, quia nec in ipsius magistri nec discipulorum ejus dictis sive exemplis aliquid hujusmodi reperiunt.

Quomodo autem de Christi moribus nos instruat Paulus Apostolus audiamus: *Hoc enim sentite in vobis & quod in Christo Iesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus illum exaltavit, & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Hic ergo discipulis suis præcepit dicens: Nolite solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc omnia gentes inquirent. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite autem primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adicientur vobis. Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui autem perdidit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si universum mundum lucratur, anima verò sue detrimentum patiatur? & cetera.*

Hinc & Petrus exhortans fideles, in epistola sua ait: *Succincti lumbos mentis vestre, sobrii, perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam in revelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantie vestre desideriis, sed secundum eum qui vocavit vos sanctum, & ipsi sancti in omni conversatione estote; quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. De quo & Iohannes ait: Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo; quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum est & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transiit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Domini, manet in æternum. Hinc Paulus ait: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus; sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis pec-*

Rom. 13.
Rom. 14.
Rom. 15.
cato; sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis
vivi, & membra vestra arma justitiæ Deo.
Et iterum: Carnis, inquit, curam ne feceritis
in desideris. Et rursum: Non ergo amplius in-
vicem judicemus; sed hoc judicate magis, ne
ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Et
item: Debemus autem nos firmiores imbecillita-
tes infirmorum sustinere, & non nobis placere.
Unusquisque vestrum proximo suo placeat ad
edificationem.

Si autem secundum hujusmodi doctrinam
conformemus nos exemplis obedientiæ, hu-
militatis, & mansuetudinis Christi, confi-
derantes singuli non quod nobis sed quod
aliis utile est, nec cupiditatibus istius mundi
atque inlecebris voluptatum operam da-
mus, nulla erit inter nos contentio de subli-
mitate honoris & inani jactantia terrenæ
potestatis, nec conflictus nequam de qua-
estu nefando præsentis seculi; sed erit firma
pax & concordia inter nos, exerceturque
unanimitè cultus pietatis, & religio sancta
& immaculata coram Deo & salvatore no-
stro sine reprehensione custoditur. Et ita
omnia membra corporis Christi erunt in
pace, expectantes supernam gloriam in re-
velatione Domini nostri Jesu Christi, quem
cum non videmus, diligimus, in quem nunc

quoque non videntes credimus, & exultan-
do speramus quòd in adventu ejus percipia-
mus finem fidei nostræ salutem animarum
nostrarum.

Igitur quia ordo præteritæ narrationis
vestræ & responsionis parvitatibus nostræ hoc
exigebat ut contra tam ineptum conflictum
Sacerdotum atque scandalum plebis aliqua
de scripturis sacris atque orthodoxorum pa-
trum sententiis excerpemus, quæ ostende-
rent ac declarando manifestarent quòd ser-
vos Christi non oportet litigare, sed man-
suetos esse ad omnes, docibiles, & patien-
tes, fecimus quod agendum esse censuimus,
& in brevi libello hæc omnia comprehen-
dentes, sanctitati vestræ dirigere curavimus;
perentes ut si dignum ducatis hunc relege-
re, ea quæ ibi rectè posita sint vestra aucto-
ritate confirmetis, si qua autem reprehen-
sione ibi digna videantur, ignorantem ve-
stra prudentia instruat; quatinus labor no-
ster per omnia non inanis fiat, & studium
doctrinæ vestræ multiplici mercede ab om-
nium bonorum datore remuneretur.

Sanctitatem vestram omnipotentis Dei
gratia in æternum conservare dignetur, ve-
nerande Præsul, memorem nostri.

~~~~~

HRABANI MAURI

LIBER

DE REVERENTIA FILIORVM

erga patres & subditorum erga Reges.

OPVSCVLVM HRABANI MAURI
ad Hludovicum Imperatorem in XII. capitulis
comprehensum.

I. **D**E honore parentum & subje-
ctione filiorum.

II. De his qui parentes suos
vel majores contemnendo dis-
piciunt.

III. Quòd regie dignita-
ti honor sit & obedientia ab omnibus deferenda,
contumacia autem superborum disciplina coër-
cenda.

IV. Quòd non liceat filiis parentes suos de
hereditate & possessione propria expellere atque ab
eis aliquid per vim seu fraudem auferre.

V. Quòd malum avaritiæ & cupiditatis maxi-
mè detestandum sit.

VI. De justis judiciis in omnibus rebus & per-
sonis observandis.

VII. Quòd omnino de temerariis judiciis ab-
stinendum sit.

VIII. De administratoribus secularium ju-
diciariorum quid sentiendum sit.

IX. Quòd illi qui se peccatores generaliter fa-
tentur, & tamen ab aliis manifestè argui non pos-
sunt, nullo modo sunt judicandi atque dam-
nandi.

X. Quod falsa justificatio nihil profit, sed perfectam veniam tribuat. maxime ob sit abutentibus ea.

XI. Quod pietas divina veraciter conversis quentium. XII. Exhortatio ad indulgentiam delinquentium.

& de prateritis peccatis penitendum agentibus

Hos quoque bisenos fixit tibi, Caesar amate,
 In scripto titulos, quos relegens teneas.
 Illic repperies divine dogmata legis,
 Quae bona commendant, quaeve mala reprobant.
 Iustitiae palmam tribuunt, hanc laude coronant,
 Spernentes pellunt ac scelus omne procul.
 Mentem humilem acceptant, desistanturque superbam.
 Fas pie commendant, prociuntque nefas.
 Ira superna docent patribus se subdere proles,
 Non vinci a pravo, vincere sedque bono.
 Victor Rex Christus faciat te vincere mundum,
 Aeterna & pacis dona tibi tribuat.

De honore parentum & subiectione filiorum.

CAPUT I.

QUAM placita fuerit omnipotenti Deo honorificatio parentum & subiectione filiorum, ipse qui primum nasci fecit ex patribus filios, postmodum legis edicto naturae jus hominibus ostendens confirmavit, ut hoc cogantur divino facere imperio quod debuit pietas suggerere affectu. Nam in Exodo, ubi Dominus decalogum legis populo suo tenendum edidit, post tria mandata quae de sua cultura primum protulit, mox de humanae societatis foedere subjunxit, dicens: *Honora patrem tuum & matrem, ut sis longevus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* In Levitico quoque idem Dominus ita praecepit: *Non facies, inquit, calumniam proximo tuo, nec vi opprimas eum. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur. Patri matrique qui maledixerit, sanguis ejus sit super eum.* Item ipse in Deuteronomio sic ait: *Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendens eum, & adducens ad seniores civitatis illius & ad portam iudicij, dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostrae audire contempnit, comessationibus vacat & luxuriae atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur. Et auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens perimescat.* Item in eodem libro, ubi de maledictionibus contra peccantes pronuntiandis per Levitas praeceptum est, ita legitur: *Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem. Et dicit omnis populus: Amen.* In Proverbiis quoque Salomon ita ait: *Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuae. Stultus iridet patris sui disci-*

plinam. Qui autem custodit increpationes, astutior fiet. Qui affligit patrem & matrem, ignominiosus est & infelix. Et alibi: *Qui maledicit, inquit, patri vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris, hereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Et in alio loco: *Vir fidelis multum laudabitur. Qui autem festinat ditari, non erit innocens.* Et paulo post: *Qui subtrahit aliquid de patre suo vel matre, & dicit, Hoc non est peccatum, particeps homicida est. Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suae, effodient eum corvi de torrentibus, & comedent filij aquilae.* In libro quoque Iesu filij Sirach ita scriptum est: *Qui honorat patrem, jocundabitur in filiis, & in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita vivet longior; & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Deum, honorat parentes, & quasi dominis serviet his qui se genuerunt. In opere & sermone & omnipotentia honora patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio a Deo, & benedictio illius in novissimo manet. Benedictio patris firmat domos filiorum. Maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne gloriaris in contumelia patris tui. Non est enim tibi gloria, sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore. Fili, suscipe senectam patris tui, & ne contristes eum in vita illius; & si defecerit sensus, veniam da; & ne spernas eum in tua virtute. Eleemosyna enim patris non erit in oblivione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia edificabitur tibi. In die tribulationis commemorabitur; sicut in sereno glacies, solventur tua peccata: quia male fame est qui relinquit patrem, & est maledictus a Deo qui exasperat matrem. Et iterum: *Honora, inquit, patrem tuum, & gemitus matris tuae ne obliviscaris. Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi. Ad domum vero Rechabitarum loquitur Do-**

O o ij

Levit. 24.

Levit. 24.

Deuter. 21.

Deuter. 27.

Prov. 1.

Prov. 20.

Prov. 21.

Eccl. 10.

Prov. 30.

Eccl. 1.

Eccl. 7.

Hier. 35.

minus per Hieremiam, ita dicens: Pro eo quod obedistis precepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis universa quae praecepit vobis, propterea haec dicit Dominus Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus. In Malachia quoque sic Dominus ait: Filius honorat patrem, & servus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Et si ego Dominus sum, ubi est timor meus?

Malach. 1.

Hinc & in evangelio ipsa Veritas ad Pharisaeos ait: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem. & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Manus quodcumque est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum aut matrem suam, & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Et item alibi ad Iudaeos ait: Ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me: Item alibi: Non veni, inquit, facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me patris.

Matth. 15.

Paulus quoque in epistola sua ad Ephesios ait: Filij, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim justum est. Honora patrem tuum, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longaevis super terram. Item ad Colossenses: Filij, inquit, obedite parentibus vestris per omnia. Hoc enim placitum est in Domino. Petrus quoque similiter in epistola sua ammonet, dicens: Adulescentes, subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Joa. 8.

Joa. 4.

Ephes. 6.

Colos. 3.

1. Pet. 5.

De his qui parentes suos vel majores contemnendo despiciunt.

CAPUT II.

Gen. 9.

QUANTUM autem displiceat Deo de honestatio parentum, exempla illa quae inveniuntur in divinis libris declarant. Nam cum post diluvium Noë plantasset vineam, & se vino inebriasset, nudatusque jacuisset in tabernaculo suo, medius trium filiorum ejus, qui patris sui nuditatem conspiciens inrulerat, maledictionem debitam in semine suo perceperat; ceteri vero filij ejus, qui velaverunt obscenitatem parentis, benedictione patris perpetuo sunt remunerati. Sic & ceteris Patriarchis displicuisse reperitur inaequalitas ac feritas morum sobolis suae, & mansuetudo placita fuisse. Denique de Ismael primo filiorum Abraham legitur quod homo ferus esset, manusque ejus contra omnes, & manus omnium contra eum, & quod e regione univerforum fratrum

Gen. 27.

Hier. 48.

suorum figeret tabernacula. Sedin Isaac vocatum est parenti semen cui benedixit Dominus, & pactum suum statuit illi in saeculus sempiternum & semini ejus post eum, quia per omnia patris sui obtemperavit voluntati. Huic nati sunt duo filij, Esau videlicet & Jacob: quorum primus erat rufus, & in morem pellis hispida; qui adultus factus est vir gnarus & homo agricola. Sequens autem frater ejus vir erat simplex, habitabat in tabernaculis. Unde & mater eum maxime diligebat; cui & paterna benedictio pleniter perveniebat; fratre ejus seniore propter cupiditatem escae primogenitorum honorem perdente. Similiter & pater Jacob Ioseph filium suum minorem natu super omnes filios suos diligebat, quem scriptura mansuetissimum atque justissimum esse testatur, qui patrem suum atque fratres pietate largissima fovebat ac nutrebat. Moyses igitur, qui constitutus est a Deo dux populi Israel, & cum Deo loquebatur sicut homo loquitur ad amicum suum, numquid in minoribus ejus praecipue praedicatur quod homo fuerit mitissimus ultra omnes homines qui morabantur in terra. Iesus vero minister Moysi, quia per omnia fidelis & devotus atque obediens fuit domino suo, principatum populi Israel divino iudicio electus post Moysen accepit, & feliciter usque ad finem perduxit. Sic & David, minimus inter fratres suos, ob hoc maxime Deo placuit, & ad regni culmen pervenit, quia humilitatem, patientiam, ac mansuetudinem maxime in minoribus suis servavit. de quo in psalmo scriptum est: Memento, Domine, David & omnis mansuetudinis ejus. Hinc & in Machabaeorum libro legitur: David in sua misericordia consecutus est sedem regni in saecula. Ananias, Azarias, Misael in fide persistentes liberati sunt a flamma. Daniel in sua simplicitate ereptus est de ore leonum, & honoribus sublimatus, factus est in regnis inclitus. Sic videlicet omnes qui speraverunt in Deum, & patienter ejus adiutorium praestolabantur, nequaquam ab eo sunt deserti.

Quod regia dignitati honor sit & obedientia ab omnibus deferenda, contumacia autem superbiorum disciplinam coercenda.

CAPUT III.

QUOD autem regiae dignitati honor sit a subditis offerendus, & quod Deo displiceat contumacia subditorum, ostendit scriptura divina ram in sententiis quam etiam in exemplis. Nam in Exodo scriptum est: Dii non detrahes, & principi populi tui non

maledices. Et in Deuteronomio: *Qui autem, inquit, superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferas malum de Israël, cunctusque populus audiens timebit, & nullus deinceps intumescet superbia.* Hinc & Samuël Propheta in libro Regum obedientiam ita laudavit, dicens: *Melius est enim obedientia quam victima, & auscultare magis quam offerre adipem arietum; quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatriæ, nolle adquiescere.* Vnde in Proverbiis scriptum est: *Time Dominum, fili mi, & Regem, & cum detractoribus ne commiscearis; quoniam repente confurget perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit?* Et item: *Abominabiles Regi qui agunt impiè; quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas Regum, labia iusta. Qui rectè loquitur, diligitur.* Denique in evangelio non solum parentes Iesu Regi terreno censum solvebant, sed etiam ipse Dominus pro se Imperatori tributum solvit, & atque aliis idem facere præcepit, dicens: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Sic & apostolica lectio obedientiam maioribus impendere nos docet. Nam Petrus in epistola sua scribit, dicens: *Subiecti igitur estote omni humane creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malorum, laudem vero honorum.* Et paulò post: *Deum, inquit, time, Regem honorificate.* Hinc & doctor gentium ad Romanos scribens ait: *Omnibus potestatibus sublimioribus subditi estote. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem adquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non time- re potestatem? Bonum fac, & habetis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bono. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in ira ei qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis. Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem.* Superbia ergo & seditio contra Principes suos quantum Deo displiceat ostenditur in actibus Nebroth, qui primus tyrannidem exercuit, de quo scriptum est quòd robustus esset venator coram Domino, & in his qui turrem ædificare conati sunt ad indicium superbiæ suæ, quorum Deus linguam confudit & destruxit opera, ita ut dispergerentur ab invicem in universum orbem terrarum, necnon & in factis

Chore, Dathan, & Abiron, qui se elevaverunt & surrexerunt contra Moysen ducem populi, quos inaudito antea iudicio Dominus condemnavit, ita ut aperiens terra os suum deglutiret eos & omnia quæ ad illos pertinebant, descenderuntque viventes in infernum. Horum ergo casum atque ruinam pertimescens David unctus jam Rex, non ausus est levare manum suam contra Saül Regem; sed viris illis qui eum persuaserunt ut Saül quasi sibi traditum in deserto Engaddi vel in deserto Ziph percuteret atque interimeret, respondit dicens: *Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem domino meo Christo Domini ut mittam manum meam in eum, quoniam Christus Domini est.* Et item: *Quis, inquit, extendit manum suam in Christum Domini, & innocens erit? Vivit Dominus quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit, propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini.* Vnde & illum juvenem qui se plaudebat quasi occideret Saül iussit interficere, dicens ad eum: *Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres Christum Domini? Sanguis tuus sit super caput tuum. Os enim tuum locutum est adversum te dicens: Ego interfeci Christum Domini.* Idcirco liberavit Dominus David, & protegebat eum ab universis hostibus suis, eosque qui insidiabantur animæ ejus tradidit in potestatem ipsius; filium quoque ejus Absalon, qui in superbiam elatus contra patrem seditionem suscitavit, necnon & tumultuantem Seba filium Bochri in ditionem suam redegit; quatenus cognoscerent omnes qui fraudem contra dominos suos iniqui moliantur, quòd innocentia iusti validior est astutiæ malignorum.

Sed hæc licet antiquitus facta veterum prodat historia, tamen hujuscemodi Christianis temporibus non desunt exempla. Nam tyranni qui contra dominos legitimos subita insolentia se erexerant, non impuniti evaserant; sed iusto iudicio Dei damnati, pœnas condignas luebant. Cujus rei indicia sunt bella famosissima gloriosissimi & fidelissimi Imperatoris Theodosij, quæ gessit contra Maximum tyrannum, Gratiani domini sui interfectorem, fratrisque ejus Valentiniani de regno expulso rem, quem sola fide major, universa autem apparatus belli comparatione minor, sine dolo & sine controversia Theodosius clausit, cepit, occidit. Similiter & contra Arbogastem atque Eugenium infestissimos tyrannos, qui plurimas tam Romanorum quam etiam barbarorum contraxere copias ad invadendum regnum & subvertendum Principem; quos

utique Christianissimus Imperator, potentia Dei non fiducia hominis fretus, magis orationibus quam armis subegit. Cui etiam miracula divinitus conlata palam favebant, ita ut turbo ventorum in ora hostium rueret, & spicula ab ipsis missa in se converteret, scutaque incidens ora eorum pectoraque graviter verberaret. Vnde Eugenius captus atque interfectus est. Arbogastus vero sua se manu perculit. Sic & in Arcadij prædicti Theodosij Imperatoris filij temporibus filiique ipsius Theodosij junioris, Gildo Comes dispiciens parvam ætatem memorati Theodosij, regnum sibi usurpare tentabat, quem contra Mascetel frater suus missus est: qui cum recenti cæde filiorum suorum, quos Gildo frater ejus dolo circumventos interfecit, turbatus esset, tamen magis in divinum auxilium quam in proprias vires confidens, secum sanctos servos Dei aliquot permotos precibus sumpsit, cum his orationibus jejunos psalmos dies noctesque continuans, sine bello victoriam meruit ac sine cæde vindictam. Hoc modo denique cum contra hostium septuaginta milia militum in castris opponeret, sanctus Ambrosius Episcopus Mediolanensium ei per somnium apparere visus est, certisque indicis victoriam prælagare. Vnde & confortatus in hostem circumfusum procedit, & cum ad eos qui primi occurrerant pia pacis verba jactaret, signiferum quendam insolenter obfistentem & jam jamque pugnam excitantem gladio percussit in brachio, eumque manu debilem ipso vulnere coëgit pronum inclinare vexillum. Quo viso, reliquæ cohortes deditionem jam fieri priorum æstimantes, certatim sese ad Mascezelem signis tradidere. Vnde conversi barbari, quorum magnam multitudinem Gildo ad bellum deduxerat, defectu militum destituti, in diversa fugerunt. Gildo & ipse fugam molitus, arrepta navi in altum profectus, ac deinde revocatus in Africam est. Post aliquot autem dies strangulatus interiit. Inveniuntur etiam & his similia in aliorum Imperatorum vel Regum temporibus contigisse. Sed non necesse est coram scientissimis ac rerum omnium peritissimis plura replicare. Tantum hæc commemorationis causa posita sufficiant.

Quòd non liceat filijs parentes suos de hereditate & possessione propria expellere, atque ab eis aliquid per vim seu fraudem auferre.

CAPUT IV.

Nec illud etiam prætereundum est, quòd non decet filios, cum heredes

futuri decernuntur, parentes suos de honoribus suis ac possessionibus proturbare, quia nec hoc divina auctoritas neque sanctorum patrum exempla probant atque consentiunt. Legimus ergo quòd David Rex juberet Sadoch sacerdoti & Nathan Prophetae ut ordinarent atque ungerent filium suum Salomonem in Regem super Israël, constitueritque eum super solium suum. Sed tamen non antea scriptum invenitur confortatum esse Salomonem in regno suo nisi post patris obitum. Tunc enim scriptura ita dicit: *Dormiit David cum patribus suis, & sepultus est in civitate David. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, & firmatum est regnum ejus nimis.* Sic & ceteri Reges semper post patris obitum successisse in regno patribus suis descripti sunt, licet aliqui eorum filios suos consortes regni prælegerint, sicut Constantinus Imperator tres filios suos Constantinum videlicet, Constantium, & Constantem, in diversis orbis partibus Cæsares constituit, & Theodosius Arcadium & Honorium participes regni sui esse voluit. Omnes tamen illi patribus suis subditi atque subjecti usque ad finem vitæ eorum perseveraverunt: quia nulla lex, sive divina, seu etiam humana, laudat filios per rapinam vel fraudem parentes suos à sedibus suis & possessionibus eicere, sed magis docet ac præcipit cum reverentia & humilitate atque condigno obsequio à patribus futuram hereditatem promerendo sperare. Nam & hoc Dominus noster in evangelio docuit discipulos suos, dicens: *Quicumque voluerit fieri inter vos major, erit vester minister; & quicumque voluerit inter vos primus esse, erit omnium servus.* Et ut hoc suo exemplo probaret, subjunxit dicens: *Nam & filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.* Et alibi: *Non est, inquit, discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus, & servus sicut dominus ejus.* Apostolus quoque humilitatem Christi nobis præcipue commendavit, dicens: *Hoc sentite in vobis quòd & in Christo Iesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus illum exaltavit, & donavit illi nomen quòd est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.*

Rufinus lib. 2. c. 16.

Orat. lib. 7. c. 16.

Quod malum avaritia & cupiditatis maxime detestandum sit.

CAPUT V.

QUOD autem abominabilis sit coram Deo qui per avaritiam & cupiditatem terrenarum rerum jus propinquitatis negligit, ostendit Habacuc Propheta, dicens: *Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia pro gloria. Et item: Vae, inquit, qui congregat avaritiam in malum domui suae, ut sit in excelsu nidus ejus, & liberari se putat de manu mali. Cogitasti domui tuae confusionem, concidisti populos multos, & peccavit anima tua. Et iterum: Vae, ait, qui edificat civitatem in sanguinibus, & preparat urbem in iniquitate. Hinc & per Salomonem dicitur: Vir qui festinat ditari, & alius invidet, ignorat quod egestas superveniet ei. Nam & in Ecclesiaste scriptum est: Avaro nihil est scelestius, & nihil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua.*

De justis judiciis in omnibus rebus & personis observandis.

CAPUT VI.

QUOD autem judicia justa in omnibus servanda sint ostendit Dominus in Deuteronomio, ita dicens: *Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut judicent justo judicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personam nec munera, quia munera excaveant oculos sapientium, & mutant verba justorum. Juste quod justum est persequaris, ut vivas & possideas terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Hinc & per Zachariam Prophetam dicitur: Nolite timere. Haec sunt ergo verba quae faciatis. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, veritatem & judicium pacis judicate in portis vestris, & unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & juramentum mendax ne diligatis. Omnia enim haec sunt quae odium dicit Dominus. Et item: Iudicate, inquit, judicium verum, & misericordiam & miserationes facite unusquisque cum fratre suo, & vir fratri suo non cogitet malum in corde suo. Hinc & per Hieremiam dicitur: Iudicate, inquit, manum judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis, ne forte egrediat ut ignis indignatio mea, & succendat, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. E contrario autem quam sibi detestabilis sit fraus in judicando ostendit Dominus per Esaiam,*

dicens: Vae qui condunt leges iniquas, & scribentes injusta scripserunt ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cause humilium populi mei. Et item: Vae qui dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce & dulce in amarum. Vae qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Et alibi: Vae, inquit, qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos? Perversa est enim vestra cogitatio. Et ut ostenderet sperantibus in Deum cito ab ipso provenire solatium, subjungit dicens: Addent mites in Domino letitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt, quoniam defecit qui prevalebat, consummatus est inluser, & succensi sunt omnes qui vigabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra a justo. Item de iniquitate judicij ac falsis judicibus Dominus loquitur per Ezechiel, dicens: Vae qui consuunt pulvillus sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite univere etatis ad capiendas animas. Cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, ut interficerent animas quae non moriuntur, & vivificarent animas quae non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. Et iterum: Pro eo quod movere fecistis cor justum mendaciter, quem ego non contristavi, & confortastis manus impij, ut non reverteretur a via sua mala & viveret, propterea vana non videbitis, & divinationes non divinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra, & scietis quoniam ego Dominus. Hinc & in Proverbiis scriptum est: Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis uterque est apud Deum.

Quod omnino de temerariis judiciis abstinendum sit.

CAPUT VII.

QUOD autem temerarium judicium vitandum sit ostendit ipsa Veritas in evangelio dicens: *Nolite condemnare, & non condemnabimini. Nolite judicare, & non judicabimini. In quo enim judicio judicaveritis judicabitur de vobis. Hinc & Paulus ait: Nolite ante tempus judicare quoadusque veniat Dominus, qui & inluminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique a Deo. Et item: Tu autem, inquit, quid judicas fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Dei. Scriptum est enim: Vivo ego, dicit Dominus Deus; quoniam mihi flectetur*

omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. Non ergo amplius invicem judicemus. Sed hoc judicare magis, ne ponatis offencilum fratri vel scandalum. Unde & Dominus ipse in evangelio, cum adduxissent ante eum Scribæ & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, non citò sententiam in eam protulit; sed se prius inclinans, digito scribebat in terra, ut nos doceret discretionis normam in omnibus servare, & non temerè aliquid agere. Ergo cum aliquid in judicio agendum est, debet primùm judex pensare causam ac factum, & sic recurrere ad præcepta divinorum librorum, quia non convenit ei aliquid gerere sine documento divinorum testimoniorum, & sine exemplo sanctorum patrum, qui spiritu Dei edocti faciebant quæ Deo placita esse noverant. Qui autem aliter fecerit, damnationem sibi acquirit, cum manifestè Apostolus dicat: *In quo enim alterum iudicas, te ipsum condemnas.*

De administratoribus secularium iudiciorum quid sentiendum sit.

CAPUT VIII.

DENIQUE hinc quidam querendum putant de iudicibus secularibus, cum reos secundum legem puniunt, aut mortis sententia damnant, utrum homicidij crimine obnoxij sint an non. De quo quid sancti patres senserint, palam inveniri potest. Nam in Decretis Innocentij Papæ ita scriptum est: *Quæsitum est etiam super his qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulere sententiam. De his nihil legitur à majoribus diffinitum. Meminerant enim à Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministerium esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum quod auctore Domino viderent esse concessum? De his ergo ita ut hætenus servatum est, sic habeamus, ne aut disciplinam evertere aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsi autem in ratione reddenda gesta sua omnia servabuntur. Hinc & sanctus Augustinus: Non autem ipse occidit qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladii utenti. Et ideo nequaquam contra hoc præceptum fecerunt quo dictum est, Non occides, qui Deo auctore bella gesserunt, aut personam gerentes publice potestatis secundum ejus leges, hoc est, iustissime rationis imperium, sceleratos morte punierunt. Et Abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est nomine pietatis, quod voluit filium nequaquam sceleratè sed obedienter occidere. Et merito queritur utrum pro jussu Dei*

*sit habendum quòd Iephte filiam, quæ patri occurrit, occidit, cum id se vorisset immolaturum Deo quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset. Nec Samson aliter excusatur quòd se ipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia hoc Spiritus latenter juserat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis quos vel lex iusta generaliter vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem vel se ipsum vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. Beatus quoque Ambrosius exponens sententiam Pauli Apostoli ad Romanos, ubi præcipit potestatibus universis subditos esse, ita dicit: *Hic ergo subjectus est potestati qui se terrore Dei ab his abstinet quæ prohibent. Itaque qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem adquirunt. Manifestum est quòd unusquisque operibus suis aut iustificabitur aut condemnabitur. Qui enim audientes legem peccant, inexcusabiles sunt. Nam qui principantur, non sunt timori bonis operibus, sed malis. Principes hos Reges dicit qui propter regendam vitam & prohibenda adversa creantur, Dei habentes imaginem, ut sub uno sint ceteri. Vis autem non timere potestatem? Bonum facito, & habebis laudem ex illa. Laus ex potestate tunc surgit, cum quis innocens invenitur. Dei enim minister est tibi in bono. Manifestum est ideo rectores datos ne malum fiat. Si enim malè feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Hoc est. Ideo comminatur, ut si fuerit contemp-tus, vindicet. Dei minister vindex est in ira in eum qui malè agit. Quoniam futurum iudicium Deus statuit, & nullum perire vult, hoc in seculo rectores ordinavit, ut terrore interposito hominibus velus pedagogi sint, ne in penam incidant futuri iudicij. Ideoque subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Rectè dicit subiectos esse debere, non solum propter iram, id est, ultionem presentem, (Parit enim ira vindictam) sed & propter futurum iudicium; quia si hic evaserint, illic eos pena expectat ubi accusante ipsa conscientia punientur. Nam idcirco tributa penditis. Ministerium Dei sunt, in hoc ipso servientes. Ideo dicit tributa prestari, vel que dicuntur fiscalia, ut subiectionem præstent, per quam sciant non se esse liberos, sed sub potestate agere que ex Deo est, Principe enim suo, qui vicem Dei agit, sicut dicit Daniel Propheta. Dei est enim, inquit, regnum, & cui vult dabit illud. Unde & Dominus, Reddite, ait, que sunt Cæsaris Cæsari. Huic ergo subiciendi sunt sicut Deo. Cujus subiectionis probatio hæc est, cum illi pendunt tributa. Propterea quoque sanctos patres non invenimus Imperatores, Reges, atque iudices huius seculi, nec in temporibus legis, nec etiam sub gratia novi testamenti, pro huiusmodi negotiis, cum federosos armis deprimebant, vel fontes capitali sententia**

Job. 8.

Rom. 14.

Decreta Innoc. I. cap. 21.

Augustin. lib. 1. de civit. Dei c. 21.

rentia plecebant, aut synodali decreto aut Episcoporum judicio esse condemnatos, quia necesse est ut qui divino non obediunt mandato, acriori coërceantur tormento; quatenus lex Dei vim sui juris obtineat, & improborum causa infestatio subvertere non prævaleat; sicut in Antiocheno Concilio diffinitum est ut qui Ecclesiam conturbare vel sollicitare perfliterit, tanquam seditiosus per potestates exteras opprimatur.

Quòd illi qui se peccatores generaliter fatentur, & tamen ab aliis manifeste argui non possunt, nullo modo sunt judicandi atque damnandi.

CAPUT IX.

AT-quia de iudiciorum qualitate aliqua jam dicta sunt, nunc requirendum est utrum is qui generaliter se fatetur peccasse, & tamen in aliquo gravi delicto convinci non potest publicè deliquisse, excommunicatione sacerdotali plectendus sit an ne, quia inveniuntur plures, non solum de minoribus personis & plebe vulgi, sed etiam de sanctis viris, se peccatores coram Deo pronuntiasse, & inde magis veniam ac gratiam Domini quàm offensam promereri. Nam Moyses pro populo orans ad Dominum ait: *Dominus patiens & multa misericordia, auferens iniquitatem & scelera, nullumque innocuum derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios & tertiam & quartam generationem, dimitte obsecro peccatum populi tui secundum magnitudinem misericordie tue.* Dixitque Dominus: *Dimisi juxta verbum tuum.* Hinc & Psalmista ad Dominum ait: *Delictum meum cognitum tibi feci, & in justitiis meas non operui. Dixi, pronuntiabo adversum me in justitiis meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.* Et item: *Iniquitatem, ait, meam ego cognosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis & vincas dum judicaris.* Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Ne intres in iudicio cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Hinc & Iob dixit: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?* Et item: *Astra, inquit, non sunt munda in conspectu Dei. Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis.* Hinc & per Esaiam dicitur: *Ecce tu iratus es, & peccavimus. In ipsis fuimus semper, & salvabimur. Facti sumus ut immundus omnes nos, quasi pannus menstruatus universa justitia nostrae.* Hinc & per Hieremiam dicitur: *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet & dirigat gressus suos.* Et rursus:

Cognovimus, inquit, Domine, impietates nostras & iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi. Ne nos des in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam. Hinc & Daniel in oratione ita dixit: *Peccavimus, iniquitatem fecimus, Domine, in omnem justitiam. Vertatur obsecro ira tua & furor tuus à civitate tua Hierusalem & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra & iniquitates patrum nostrorum Hierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.* Et paulò post: *Cum adhuc, inquit, loquerer & orarem & confiterer peccata mea & peccata populi mei Israel, ecce vir Gabriel, quem videram in visione in principio, cito volans, & tetigit me in tempore sacrificij vespertini, & docuit me, & locutus est mihi.* Ecce legislator pro populo peccatore humiles preces offerens, & ad misericordiam justum judicem interpellando provocans, veniam peccantibus meruit. Sic & Rex atque Psalmista in iniquitatibus se conceptum & in delictis natum commemorans, profitetur se agnovisse peccatum suum. Et tamen propter hoc regnum non perdidit. Immo justificationem veraciter promeruit, ac sedem regni tam sibi quàm filius suis perpetualiter confirmavit. Prophetæ quoque se peccasse, iniquitatem fecisse simul cum populo pronuntiaverunt; & exaudiri à Domino citius meruerunt, angelicumque oraculum impetraverunt. Quis est qui humilem confessionem causam esse justæ damnationis dicere ausus sit; maxime cum Sapientia manifestè dicat: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur. Qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Nam & ipsa Veritas in parabola evangelica publicanum pro peccatis suis humiliter deprecantem Phariseo de propria justitia arroganti suo iudicio prætulit. Et Apostolus Iohannes in epistola sua ita scribit, dicens: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus ut remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate.*

Quòd falsa justificatio nihil prodest, sed maxime obstat abutentibus ea.

CAPUT X.

DE falsa enim justificatione quid sentiendum sit, mox subjungendo ostendit, dicens: *Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.* Hinc & in Ecclesiaste

Pp

Ezeli. 7.

scriptum est: *Non te justifices ante Dominum, quoniam agnitor cordis ipse est, & penes Regem noli velle videri sapiens.* Hinc & Dominus arrogantes & duros corde per Hieremiam increpat, dicens: *Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad querendam dilectionem, & dixisti, Absque peccato & innocens ego sum, & propterea aueratur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eò quòd dixeris, Non peccavi, quia vilis es facta nimis iterans vias tuas. Obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum.*

Hier. 1.

Quòd pietas divina veraciter conversis & de præteritis peccatis pœnitentiam agentibus perfectam veniam tribuat.

CAPUT XI.

Ezech. 18.

QUAM misericors autem sit Dominus super eos qui veraciter se per confessionem & pœnitentiam convertunt ad eum, & sperant in misericordia ejus, declarat ipse, per Ezechielem Prophetam dicens: *Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis que operatus est, & custodierit universa præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus quas operatus est non recordabor. In iustitia sua quam operatus est vivet. Numquid voluntas mea est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proicite à vobis omnes prevaricationes, & facite vobis cor novum & spiritum novum. Et quare moriamini domus Israël? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus. Revertimini, & vivite. Et alibi: Impietas impij non nocet ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua; & iustus non poterit vivere in iustitia sua, in quacunque die peccaverit. Etiam si dixerò iusto quòd vita vivat, & confusus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Sin autem dixerò impio, Morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, restitueritque ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vita ambulaverit, nec fecerit quicquam in iustum, vita vivet, & non morietur. Omnia peccata ejus que peccavit non imputabuntur ei. Iudicium & iustitiam fecit, vita vivet. Ideo Novatiani hæretici frustra januam pietatis supernæ ocludere pœnitentibus nituntur, divinæ misericordiæ sinum ignorantes, cum non solum prophetica lectio, sed etiam evangelij majestas id ipsum astruat, quòd quicunque*

Ezech. 18.

pro commissis peccatis dignè pœnitentiam gerunt, veniam apud clementissimum iudicem peccatorum suorum promerentur. Unde non solum præcursoris Domini vox baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum primùm prædicando intonuit, sed etiam ipsa Veritas primordium prædicationis suæ, ut Matthæus testatur, de pœnitentiæ agenda inchoavit, dicens: *Pœnitentiam agite, adpropinquavit enim regnum celorum.* Et alibi: *Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos.* Veraciter enim pœnitentibus adpropinquat regnum celorum, quia delentur peccata, & adpropinquat iustitia sempiterna; omnèsque qui ad Salvatorem nostrum pia intentione veniunt, de peccatorum onere relevati, æternæ refecionis pabulum in cœlestis regni beatitudine percipient.

Exhortatio ad indulgentiam delinquentium.

CAPUT XII.

HÆc tu, sacratissime Imperator, & his familia relegens, spernendo iudicia falsa, scias te per fidem rectam & bona facta aditum regni cœlestis promereri posse. Nec te deterreat nocentium improba vanitas, sed magis confortet evangelica veritas; credens in omnibus Regi & iudici tuo, qui tibi in terra regnum dedit, & in futura vita bene facienti regnum promisit. Et ideo si quid te in hoc scammate belli & valle lacrymarum atque laborum plenissimo perversorum machinatione nocuit, non illud magni pendas; sed ereptori & defensori tuo Domino Christo in omnibus gratias agas, qui mortificat & vivificat, flagellat omnem filium quem vult, & castigat omnem filium quem recipit. Meminerisque illud divinæ legis, quo scriptum est: *Ne queras ultionem, nec memineris injuriæ civium tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus. Leges meas custodite.* Dicatque tibi simul cum David Rege illa mulier sapiens, in Regum, que compefcuit ipsum David à cæde Nabad stultissimi, ita dicens: *Aufer iniquitatem fimbule tue. Faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidem, quia pralia Domini, Domine mi, tu praliaris. Malitia ergo non inveniat in te omnibus diebus vite tue. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & querens animam tuam, erit anima domini mei custodia quasi in fasciculo viventium apud Dominum Deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur quasi impetu & circulo fundæ. Cum ergo fecerit tibi Dominus domino meo omnia que locutus est bona de te, & constituerit te ducem super*

1. Reg. 1.

Hier. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

1. Reg. 1.

Israel, non erit tibi hoc in singulum & in scrupulum cordis Domino meo quod effuderis sanguinem innoxium aut ipse te ultus fueris. Hinc & Apostolus ad Romanos taliter loquitur, dicens: Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes, providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmetipsos defendentes, carissimi, sed date locum ira. Scriptum est enim: Mibi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci a malo. Sed vince in bono malo. De quo & in evangelio ipse Dominus & Salvator noster Petro interroganti quoriam fratri in se peccanti dimittere debuisset, si usque septies, sed usque septuagesies septies. Et alibi ad discipulos suos ait: Dimitte, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagulatam & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem vero mensura qua mensi fueritis remetietur vobis. Et item: Cum stabitis, inquit, ad orationem, dimitte si quid habetis adversus aliquem, ut & pater vester qui in calis est dimittat vobis delicta vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in calis est remetiet vobis peccata vestra. Et ut electos suos pressuram in mundo sustinentes consolaretur, alio loco dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis. Sic enim persecuti sunt Prophetas qui fuerunt ante vos. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Talia ergo nos facere verbis docuit ipse agnus Dei innocens, qui abstulit

peccata mundi, qui tanquam ovis ad occisionem ductus, non aperuit os suum, sed tentatus, irrisus, flagellatus, alapis caesus, consputus, spinis coronatus, & ad extremum in cruce confixus, pro persecutoribus suis exoravit, dicens: Pater, ignosce illis. Non enim sciunt quid faciunt. Non ergo mirum si homo terrenus & fragilis aliqua adverfa patitur, cum tanta homo caelestis & innoxius passus est, ut nos utique sanguine suo a peccatis redimeret, & exemplo longanimitatis ac patientiae suae instrueret atque confortaret.

Recipe igitur, pater mitissime, filium tuum poenitentem; ut illius patris clementissimi imitator fias qui filium luxuriosum, in terra aliena totam substantiam suam cum meretricibus dissipantem, novissimè ad se poenitendo reversum occurrens benignissime suscepit, & non solum peccata ei indulgit, verum etiam stolam primam illi reddidit, anulum in manu dedit, & calciamenta pedibus impendit, largissimumque convivium novissimè instruens, chorum & symphoniam cum eo laetabundus celebravit: quia si imitator ejus fueris, proculdubio regnum aeternum perpetualiter cum illo possidebis.

Hac quoque dignitati vestrae, serenissime Domine, ego vilis vester homuncio, non quasi sciolus replico, sed quasi devotus famulus ad memoriam reduco, ut quia plurimi vos proximis temporibus injuste laeserunt, quidam per malitiam, quidam verò per timorem, & quidam per infirmitatem, vos cogitatis quid maxime Deo placeat & ejus facris testimoniis praecipue concordet, illudque devota mente faciatis. Credo enim Deo meo quod vos neque in adversis neque in prosperis unquam dimittet, sed sua defensione munitum, & ab universorum hostium laesione protectum, ad aeternae vitae praemia feliciter pervenire concedat.

